

The background of the cover is a classical painting of a woman's face, likely a religious figure, with a golden halo and a blue sash. A modern, light blue face mask with a white and yellow floral pattern is superimposed over the lower part of her face, covering her mouth and nose. The text is overlaid on the bottom left of the image.

Lexicon katholieke coronabegrippen

Eric van den Berg Frank G. Bosman Peter van Zoest

Lexicon katholieke coronabegrippen

Satirische beschrijvingen van katholieke lemma's in zware crisistijden

Eerste druk, mei 2020

 Eric van den Berg, Frank G. Bosman, Peter van Zoest

Deze publicatie is uitgegeven onder de Creative Commons licentie.

Je mag deze uitgave kopiëren, verspreiden en vertonen op voorwaarde van het vermelden van de auteurs. Je mag het werk verspreiden voor niet-commerciële doeleinden en je mag het werk niet veranderen.

Contact e-mailadres: info@isimedia.nl

Omslag: de heilige Corona (Egypte of Syrië, ca. 160-177),
patroonheilige tegen epidemieën.

Inleiding

Het 'Nieuwe normaal' dringt zich op in onze samenleving. Geconfronteerd met één van de grootste pandemieën van de moderne geschiedenis kruipt de wereld in zijn schulp. Grenzen gaan dicht. Mensen sluiten zichzelf op in hun huis, vrijwillig of verplicht. Bedrijven staan stil. Scholen laten slechts mondjesmaat leerlingen binnen.

Maar mensen vinden oplossingen. Het internet explodeert met Zoom-, Skype- en Teams-gesprekken. Docenten streamen hun colleges. Werknemers werken thuis. Pakjesbezorgers draaien overuren.

Het 'Nieuwe normaal' dringt zich ook op aan kerk en gelovigen. Protestanten, rooms-katholieken, andere christenen, joden en moslims, allemaal moeten ze hard aan de bak. Moskeeën, synagogen en kerken zijn gesloten. Diensten worden gestreamd. De digitale achterstand die de Rooms-Katholieke Kerk had op haar concurrenten wordt met rasse schreden ingelopen.

Kerken hebben speciale coronaprotocollen uitgevaardigd, bedoeld om gelovigen en voorgangers voor te bereiden op de voorzichtige opening van de kerkgebouwen, eerst voor 30, later misschien zelfs voor 100 kerkhongerigen.

Toch klinkt er ook gemor: kerken zouden te gemakkelijk en te braaf achter overheidsaanwijzingen aanlopen. Sommige critici halen er zelfs de vrijheid van godsdienst bij, bang voor een seculiere regering die zich gaat bemoeien met het hoe, waar en waarom van de religieuze vieringen in Nederland.

In de christelijke *bubbles* op internet (en soms daarbuiten) discussiëren gelovigen over het 'Nieuwe Kerkelijke normaal'. Daarin vliegen nieuwe

begrippen je om de oren. Gelovigen hebben ineens last van ‘hostiehonger’ omdat ze al maanden niet naar de eucharistievieringen kunnen. Priesters krijgen te maken met een ‘altaarkusmoratorium’, aangezien zij deze symbolische verering van het altaar nu voorlopig moeten laten. Iedereen heeft ineens last van ‘wijwatervrees’, daar het stilstaande gewijde water natuurlijk een bron van mogelijke besmetting is. Andere hekelen deze ‘smetvreesprotocollen’ omdat ze te weinig rekening houden met de geneeskrachtige en genadevolle werking van de kerkelijke genademiddelen.

Als auteurs van de publicatie *Eerste Hulp Bij Katholieke Begrippen* hebben wij ons gebogen over rooms-katholieke lemma’s die ontleend zijn aan protocollen, voorschriften en regelingen hoe de katholieke gelovige haar of zijn geloof kan belijden. In dit kleine lexicon treft u de meest opmerkelijke lemma’s aan.

Sommigen zijn onverschrokken neologismen, maar wij vonden ook in de archieven van het Katholiek Documentatie Centrum enige begrippen die ‘ineens’ terug zijn gekomen in een nieuwe betekenis, zoals de heilige Corona plotseling in deze crisistijd haar naam en faam terugwon.

In dit coronalexicon van katholieke begrippen volgen we tot op zekere hoogte de beproefde methode zoals wij deze in het *Geel-Witte Boekje* (2012) en *Eerste Hulp Bij Katholieke Begrippen* (2019) hebben aangewend.

Wij staan open voor uw suggesties. U kunt ons bereiken voor uw gevonden katholieke neologismen via de uitgever ISI Media:
info@isimedia.nl.

Eric van den Berg
Frank G. Bosman
Peter van Zoest

Afstand(s)dopen

Oorspronkelijk werd deze term gebruikt binnen het missiewezen. Paters moesten dikwijls lange afstanden afleggen om in geïsoleerde geloofsgemeenschappen de sacramenten te bedienen. Het ‘dopen’ in ‘afstanddopen’ (ook gespeld als ‘afstandsdopen’) werd hierbij als *pars pro toto* gebruikt, toepasselijk aangezien dit sacrament de poort naar de andere zes opent. Sommige paters maakten er zelfs een vriendschappelijke competitie van, namelijk wie het verst op één dag kon lopen om een kind te dopen.

Officieuze leider lijkt Pater Godewinus (1899-1990) te zijn die in 1925 op één dag meer dan honderd kilometer door de Andes liep om daarna een heel dorp in één klap het doopsel toe te dienen. Hoewel het begrip in de jaren zestig begon te verdwijnen, beleeft het nu weer nieuwe belangstelling, zij het in een andere betekenis.

Het woord slaat nu op het gebruik van een anderhalve meter lange stok, vaak van hout en rijk met goud en zilver belegd, met aan het einde een klein waterbekken in de vorm van een lepel of schelp, waarmee de priester een kind kan dopen zonder risico op besmetting van het coronavirus. Ten tijde van het verschijnen van dit boekje werken liturgische specialisten van de Nederlandse kerkprovincie aan officiële zegeningsgebeden voor deze afstanddoopstokken.

Altaarkusmoratorium

Het woord stamt uit de veertiende eeuw, toen op diverse bedevaartsplaatsen, met name in Zuid-Frankrijk en Noord-Italië, de kerkaltaren dusdanig veel gekust en aangeraakt werden door de toestromende gelovigen, hopen op één aflaat of meerdere afaten, dat men vreesde de heilige objecten niet langer te kunnen behouden.

Zo was het altaar van de heilige Brunovivfré in Marseille zo uitgesleten door de lippen en vingers van de pelgrims, dat men letterlijk door het altaar hen kon kijken. Helaas is het altaar ten tijde van de Franse Revolutie verloren gegaan. Om deze onaanvaardbare slijtage aan onvervangbare objecten tot staan te brengen, vaardigde paus Honoratius XXXI een decreet uit dat dergelijke handelingen moest verbieden. Het decreet kreeg al snel de bijnaam van 'altaarkusmoratorium'.

Tegenwoordig slaat het woord op het verbod de Nederlandse priesters opgelegd het altaar bij aanvang van de eucharistieviering te kussen uit angst voor de verspreiding van het coronavirus.

Bewierokingsban

In de zestiende en zeventiende eeuw werd het woord in de noordelijke Nederlanden gebruikt als eufemisme voor het verbieden van de katholieke eredienst door de protestantse regeringen. Officieel werden de heilige missen verboden vanwege het gevaar voor de gezondheid van de kerkgangers, doch weinige katholieken geloofden dat.

Toen in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland werd hersteld, vierden de katholieken drie dagen lang heilige missen. De hoeveelheid wierook die daarbij werd gebruikt was tot in Luik en Aken zichtbaar.

In de moderne context is het woord aan een terugkeer bezig, voornamelijk als aanduiding van het bisschoppelijke verbod op het gebruik van wierook en wierookvaten in de liturgie uit angst voor mogelijke overdracht van het coronavirus. Niet alleen zijn de kettingen een bron van besmetting, tevens provoceert de wierook zelf het hoesten van de kerkgangers waardoor overdracht kan plaatsvinden.

Biechtbarrière

De term danken wij aan de godsdienstpsychologie en duidt op een veel voorkomende angst onder rooms-katholieken om te biecht te gaan. Redenen hiervoor kunnen zijn: de zwaarte van de zonde of juist het gebrek hieraan, schaamte voor het soort zonden dat gebiecht dient te worden, of regelrechte angst om door de biechtvader te worden uitgelachen.

Ook protestanten kunnen last hebben van een biechtbarrière, maar dan in een licht andere betekenis. Bij hen schuilt de angst in het zich door hun verlangen naar de biecht alleen al te hebben bekeerd tot het ware geloof van de moederkerk, hetgeen ook zo is. In meer recente tijden is het begrip echter primair gaan slaan op het aanhouden van de anderhalve meter tussen biechtvader en biechteling in het kader van de coronaprotocollen van de Nederlandse bisschoppen.

Celebrantenhygiëne

De heilige Bombardi van Dierdikssee lijkt de eerste katholiek te zijn geweest die deze term heeft gebruikt. In zijn beroemde *Historia Anorexia Minora* beschrijft deze briljante theoloog de gewoonte van de twaalfde eeuwse clerus zich meerdere keren per jaar met water en zeep te verschoneren.

Bombardi, opgegroeid en opgeleid in de traditie van de kartuizer monniken op Sicilië, vond deze uitzonderlijke aandacht voor het lichaam enorm zondig. Alleen als het lichaam totaal wordt genegeerd, inclusief alle aandacht en zorg voor dat lichaam, kan de ziel worden bevrijdt van aardse bindingen en tot God geraken.

Tegenwoordig slaat het woord echter – en dat mag paradoxaal genoemd worden – op het verplichte ontsmetten van de handen van de celebrant en de kerkgangers tijdens liturgische vieringen in coronatijden.

Communiepincet

Oorspronkelijk werd het communiepincet, ook wel 'heilig peutertje' genoemd, vooral door de rijke katholieke kerkganger gebruikt om net voor het ontvangen van de communie de tanden van aanslag en achtergebleven etensresten te ontdoen. Aangezien de tongcommunie lange tijd de enige toegestane en gepraktiseerde manier van communiceren was, werd het gebruik van dit pincet door de priesters zeer gewaardeerd. De Nederlandse uitdrukking 'daar zit een luchtje aan' moet dan ook waarschijnlijk in deze context worden begrepen.

Aan het einde van het eerste kwartaal van 2020 is dit woord echter opnieuw in zwang geraakt, maar nu echter als aanduiding van het instrument waarmee de priester de geconsacreerde hostie op de hand van de gelovige legt zonder dat er sprake is van lichamelijk contact.

Communieschild

Het communieschild ontleent zijn naam aan het zeventiende eeuwse gebruik in Noord-Zweden om tijdens het uitreiken van de communie de priester een ceremonieel schild boven het hoofd te houden. Het schild, soms van edelmetaal, maar soms ook van eenvoudig riet of doek, vaak rijk beschilderd, zorgde, zo geloofde men, dat de duivel en zijn demonen niet de communiegang zou kunnen verstoren door gelovigen net voor of net na het ontvangen van de communie in bezit te nemen en het heilig sacrament te ontteren.

Recentelijk heeft het woord echter een nieuwe betekenis gekregen, namelijk als aanduiding van een plastic plaat ('schild') dat tussen de communie-uitreiker en -ontvanger dient te worden gehouden ten einde de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan.

Coronacredo

In 1599 werd in de Mexicaanse stad Choroña een bijzondere bisschoppensynode belegd met het oog op net opgestarte evangelisatie van wat toen ‘de nieuwe wereld’ heette.

Onder leiding van de gezant van paus Norbertus II, de later zaligverklaarde jezuïet Alejandro De Cuismo, namen de zeshonderdvijfenzestig synodevaders het document *Potest discere vincere* aan, wat zoveel betekent als ‘Veroveren kun je leren’.

De synode is echter vooral bekend van het het zogenaamde *Choroñacredo*. Opgesteld door de beroemde dominicaanse theoloog Quintinus Quintanus, vermaard om zijn traktaat over de ketterij der Ariosophici, realiseert deze geloofsbelijdenis een synthese tussen het klassieke rooms-katholieke geloofsgoed enerzijds en de cultus van de inheemse godheid Pachamama anderzijds.

De eerste woorden getuigen dan ook: “Wij geloven in één Pachamama, schepster van hemel en aarde, die uit haar voortbracht de Geest die we kennen als Jezus en erkennen als Christus.” Het *Choroñacredo* heeft zich door de coronacrisis razendsnel geëvolueerd tot coronacredo, het geloof dat het coronavirus een straf van God zou zijn, bedoeld om de wereld de ogen te doen openen voor de heterodoxie. Ook in Nederland zijn op een fors aantal plaatsen al uitbraken van dit credo geconstateerd, vooral in Noord-Oost Groningen en Zeeuws-Vlaanderen.

Coronaprocessie

Oorspronkelijk werden de coronaprocessies op en rond 14 mei gevierd in grote delen van Nederland, België en westelijk Duitsland. Deze processies ter ere van de heilige Corona werden gekenmerkt door het verzamelen van uitgebloeide bloemen die met afgewend gelaat werden geworpen naar een kar met daarop de beeltenis van de heilige, die door een ezel getrokken door de straten van dorpen en steden werd gereden.

De juiste betekenis van deze bijzondere symboliek is onduidelijk. Zeker is echter dat de lokale bevolking zeer aan deze processies gehecht was. Zo sterk zelfs dat ze tijdens de Napoleontische bezetting in het geheim doorgang konden vinden.

Tegenwoordig gebruikt men dit woord om te verwijzen naar het bisschoppelijk verbod op het houden van processies tijdens de coronacrisis.

Coronasuisse

“Per kerkgebouw wordt iemand aangewezen die er op toeziet dat de maatregelen worden nageleefd”, is te lezen in de coronamaatregelen van de bisschoppen die het mogelijk maken publieke vieringen weer mondjesmaat mogelijk te maken. Oudere katholieken moeten daarbij natuurlijk meteen aan ‘suisse’ denken die vroeger in kerken rondliep. Een strenge man in zwart pak, met een slipjas en een grote hellebaard. Over zijn rechterschouder hing een sjerp met het opschrift ‘Eerbied in Gods Huis’. Als het aan de bisschoppen ligt, komt er nu dus een ‘coronasuisse’, anno 2020 uiteraard m/v.

Deze is herkenbaar aan een geel hesje met het opschrift ‘Orde in Gods Huis’. De coronasuisse draagt een lichtgewicht aanwijsstok van 1,5 meter, voorzien van een knop van zacht kunststof waarmee onverlaten die zich niet aan de regels houden bestraffend kunnen worden aangetikt. Na ieder contact wordt dit attribuut gedesinfecteerd.

Er zijn geruchten dat de bisschoppen de ordebewakers op korte termijn willen uitrusten met wierookspray om tegendraadse kerkbezoekers op afstand te bedwelmen in afwachting van de komst van de politie. Hierover zou nog worden onderhandeld met minister Grapperhaus van Justitie.

Eerstecommunievertraging

In de negentiende en twintigste eeuw werd het begrip gebruikt ter aanduiding van het fenomeen dat eerstecommunicanten altijd te laat arriveren voor hun eigen eerstecommunieviering. Historici discussiëren over de exacte oorzaken van dit fenomeen, waarbij sommige suggereren dat de lengte van de bruidsjurken en de grootte van de gebruikte limousines een belangrijke rol zouden kunnen spelen.

Feit is dat tot op de dag van vandaag alle eerstecommunievieringen te laat beginnen, waarbij een vertraging van minder dan 15 minuten op de oorspronkelijke planning niet als zodanig beschouwd.

In meer recente tijden is het begrip gebruikt om aan te geven dat eerstecommunievieringen dienen te worden uitgesteld met enkele maanden vanwege de coronacrisis.

Eredienstangst

Deze term, afkomstig uit de musicologische psychologie, wordt gebruikt om de angst aan te duiden waarmee katholieke kerkgangers kunnen kampen voor en tijdens het bijwonen van een heilige mis met koorzang. Het koor, vaak gemengd en met zangers van significant oude leeftijd, die weigeren in te zien dat ook hun slechtste tijd al lang achter hen ligt, zingt vaak zo hard en overtuigend vals dat het geluid de oren van de kerkgangers kan laten bloeden. Voor het zingen de kerk uitgaan, is dan ook de enige oplossing met aantoonbare positieve uitwerking. Het ontmantelen van de koren, door onwetende buitenstaanders vaak geopperd, is uiteraard onmogelijk.

Sinds 2020 wordt de term echter ook gebruikt voor gelovigen die niet (meer) naar de eucharistieviering durven komen vanwege de angst voor besmetting met corona.

Gebruiksplan

Nomaliter slaat het begrip 'gebruiksplan' op het verlangen, dan wel voornemen, van een kerkelijke professional of vrijwilliger om nu eens daadwerkelijk gebruik te gaan maken van nieuwste technologieën als beamers voor het meezingen van het kerkvolk, tablets op het altaar voor de voorgangers en een luchtdichte plastic kooi voor het gemengd kerkkoor. Dit gebruik van moderne middelen komt echter bijna nooit tot materialisatie, het blijft bij 'het plan', vandaar het ironische 'gebruiksplan'.

In meer moderne tijden slaat het begrip echter ook op het plan dat kerkgebouwbeheerders moeten opstellen om tijdens de anderhalvemetersamenleving het juiste gebruik van het gebouw veilig te stellen.

Hoestscherm

Hoesten is niet heel erg, stevige kriebelhoesten daargelaten. Maar in het Nieuwe Normaal is hoesten een dagelijkse zonde. Vandaar dat in katholieke kringen het hoestscherm is geïntroduceerd. Het wordt gebruikt tijdens het uitreiken van de communie om besmetting te voorkomen.

Er zijn hoestschermen in allerlei soorten en maten. Een bijzondere vorm zijn gepersonaliseerde hoestschermen, waarbij patroonheiligen, bouwpastoors of diakens in het scherm zijn gegraveerd.

In het Zwitserse Gitschen is een cultus van veneratie ontstaan rondom pater Adelard Stansi die de communie in het geheim aan 12.500 parochianen zonder scherm uitreikte alvorens aan corona te sterven in een kuuroord.

Het zogenaamde Adelard-scherm is nadien bij drogisten en apotheken verkrijgbaar als de pelgrim een coronapaspoort kan tonen.

Hostiegrijper

Vlaamse benaming voor een eucharistisch pincet. Er zijn hostiegrijpers in allerlei prijsklassen verkrijgbaar bij rooms-katholieke speciaalzaken. Een vroeg exemplaar van de hostiegrijper is te zien in het Museum voor Oudheden in Brno. Volgens overlevering was het artefact eigendom van Rudolf II van Oostenrijk, die tijdens een reis door Bohemen zijn bij het doopsel gekregen met juwelen verfraaide hostiegrijper verloor bij een bezoek aan het Sázava-klooster.

Een tweede betekenis van hostiegrijper (of -grijpster) is iemand die onzorgvuldig te communie gaat en wil grijpen naar hostie. Berucht in dit verband is de legende van Mariecken Vandenbroucke. Ten tijde van de builenpest in het graafschap Vlaanderen (1349-1350) verlangde deze geestelijke maagd zo te communie te gaan, dat zij nietsontziend de priester omver stootte en gillend de communie tot zich nam, waarbij vele hosties over de vloer rolden. Deze uitbarsting heeft haar latere canonisatieproces echter niet in de weg gestaan.

Hostiehonger

“Er was er veel begrip voor de strenge coronamaatregelen van de kerk, maar de laatste weken ontstond er eucharistische honger.” Bisschop Harrie Smeets van Roermond schrijft dit in een pastorale brief, gedateerd op 21 mei 2020, aan alle gelovigen in Limburg. Hierin kondigt hij aan dat er vanaf Tweede Pinksterdag weer op bescheiden schaal eucharistievieringen kunnen worden gehouden.

De bisschop bedoelde natuurlijk ‘hostiehonger’, want het niet kunnen ontvangen van de geconsacreerde hostie is wel het grootste gemis dat katholieken in deze coronatijd ervaren. Bovendien had hij met deze benaming aan kunnen aanhaken bij het begrip ‘huidhonger’, dat sinds het uitbreken van de coronacrisis iedereen enorm tot de verbeelding spreekt. In de anderhalvemetersamenleving kun je mensen die niet tot je huishouden behoren geen hand geven, knuffelen en zoenen. Dit leidt tot ‘huidhonger’, oftewel de behoefte aan aanraking. Hostiehonger ontstaat bij het gemis van fysiek contact met het Lichaam van Christus in de hostie die tijdens de mis wordt uitgereikt.

De huidige hostiehonger mag niet in verband worden gebracht met de beruchte wanhoopsdaad van uitgehongerde inwoners van Bologna tijdens een langdurig beleg van deze Italiaanse stad in 873. Ze bestormden kerken en roofden hosties om hun magen te vullen. Zelfs tabernakels met geconsacreerde hosties werden opengebroken en geplunderd.

Hostiehuiver

Rillende, bevende, ongecontroleerde bewegingen van hoofd, oren en kaak indien een gelovige lange tijd niet heeft gecommuniceerd. In de Haerlemsche Editie van de *Oud-Medische Encyclopedie* (1878) wordt de besmettelijke ziekte vermeld als een “uitzonderlijke, maar niet-levensbedreigende kwaal”.

Wat de meeste mensen niet weten is dat hostiehuiver reeds in de zestiende eeuw voorkwam onder uit Finland gevluchte Lutheranen. De Finse kwakzalver dr. Mattila Kinnunen wist in 1552 met een ongedesemde mengeling van sinaasappelschillen en rijstpapier hostiehuiver te verminderen. De toenmalige aartsbisschop van Turku, Mikael Agricola, kwam in verweer tegen deze dubieuze praktijken en publiceerde een aanklacht tegen Kinnunen. Het proces leidde tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van negen jaar voor de kwakzalver.

In onze dagen betekent hostiehuiver echter dat gelovigen de versoepeling tot kerkgang willens en wetens met angst en beven tegemoet zien. Zij wachten liever tot veiligere tijden.

Hostiehygiëne

Stringente hygiënemaatregelen zijn nodig om in deze coronatijd de geconsacreerde hosties veilig, zorgvuldig en bovenal schoon te kunnen uitreiken. Daarom is hostiehygiëne van essentieel belang.

Bedienaren worden geacht tijdens een viering minimaal zeven maal zeven de handen met desinfecterende zeep en schoon Lourdeswater te reinigen, waarbij zij om het hoofdaltaar het lied *Corinna, Corinna* in de bluesversie van Eric Clapton zingen.

Van gelovigen wordt verwacht eveneens veilig, zorgvuldig en bovenal schoon te communie te gaan. Zij mogen echter niet meezingen om onnodige verspreiding via aerosolen te voorkomen.

H. Reserve

Katholieken vieren in de Eucharistie de werkelijke tegenwoordigheid van Christus onder de gedaante van brood. Dit geconsacreerde brood blijft na de viering het Lichaam van Christus. Katholieken bewaren de overgebleven hosties dan ook met grote eerbied in het tabernakel. Deze voorraad hosties wordt de H. Reserve genoemd.

Op het Iberische schiereiland echter is 'heilige reserve' het seculiere begrip voor spelers die achter de hand worden gehouden mocht sterspelers als de Santa Messi, Santa Nacho, Sankt Kroos of Saint Bale uitvallen.

Zo won het heilige reserveteam van FC Barcelona in 1987 een legendarisch mistduel met Real Madrid met maar liefst 13-1 waardoor zij de slogan *Més que un club* meer dan eens waarmaakte.

In deze coronatijd werd bij het hernieuwd openstellen van de kerken door bisschoppen benadrukt eerst de H. Reserve uit te reiken.

Kaarsendiscipline

Zoals in *Eerste hulp bij katholieke begrippen* reeds geduid, spelen kaarsen een voorname rol in de devotionele praktijk. 'Een kaarsje opsteken' is een populair gebruik. Deze handeling vraagt in coronatijden extra kaarsendiscipline.

Niet alleen dienen gelovigen de anderhalvemeterregel te volgen en moet eenieder vooraf handen ontsmetten, ook moet er bij voorkeur contactloos worden betaald en een kaars op te steken via een reeds brandende kaars.

Kaarsendiscipline mag niet worden verward met kaatsendiscipline, dat verwijst naar één van de oudste balsporten in ons land.

Kruistekenabstinentie

Na de eikenprocessierups zijn de geleedpotige kruisteken een ware plaag in Brabantse kerken en kapellen. Ons hebben berichten bereikt dat tienduizenden kruisteken, herkenbaar aan een wit kruisje op het scutum over het achterlijf, leegstaande kerken hebben veroverd om illegale kerkdiensten te houden.

In de protestantse enclave in het Land van Altena zijn geen kruisteken aangetroffen. Hervormde dominees verklaarden deze kruistekenabstinentie dat zij geen traditie hebben om kruisteken te slaan.

In de katholieke coronaprotocollen wordt gesproken om bij het slaan van een kruisteken het eigen lichaam niet te betasten. Ons inziens is dit een verstandige keuze, daar anders kruisteken de gastheer volzuigen met bloed waardoor de verspreiding van corona een hoge vlucht zou nemen.

Meezingverbod

Sociaal geograaf Maurice de Hond hamert iedere dag op het gevaar dat via aerosolen het coronavirus wordt verspreid. Zingen wordt daarmee een coronaverspreidende bezigheid, en vandaar dat order een meezingverbod is uitgevaardigd door de Nederlandse bisschoppen.

Het verbod wordt aangegrepen door katholieke censors om populaire kerkliederen als *Laat ze maar lullen, Ik mis je met Kerst* en *Viva Hollandia* ritueel te verbranden.

Overigens leidt het meezingverbod tot ongekende kerkelijke vernieuwingen, zoals neuriemissen, de bocca chiusa-Messiah, hummende vespers, lipsync-diensten en natuurlijk de playbaceucharistie.

Het Meertensinstituut onderzoekt of er een toename is te zien in het aantal lippenerediensten.

Mondkapjesbedevaart

Bedevaart naar de houten Gammakapel in het Italiaanse gehucht Pescaglia. De mondkapjesbedevaarten worden georganiseerd sinds de jaren vijftig ter ere van de heilige Gamma van Gelgani (+1903).

Gamma van Gelgani uit Lucca kreeg visioenen van de heilige kardinaal Theodorus Praxis, patroon van de houthakkers en timmerlieden. Dagelijks kreeg Gamma boodschappenlijstjes door om beitels, drevels, blokschaven, gutsen, raspen en handzagen aan te schaffen voor de heilige. Zij volgde gedwee de hemelse opdrachten en bracht de spullen naar een enorme houten kapel in Pesaglia, net buiten Lucca. Het arme meisje vergat zichzelf te beschermen met een mondkapje en stierf eenzaam in de kapel, nadat ze jarenlang was blootgesteld aan houtstof.

Dyslectici verwarren mondkapjesbedevaart met 'mondpakjesbedevaart' in de verwachting dat de bisschop van Myra hen zoete geschenken zal geven na een pelgrimage aan de Gammakapel in Sittard. Maar die bestaan beide niet, zoals wij allen weten.

Noodcorporale

Tijdens de consecratie wordt op het altaar een witte linnen doek gelegd, de corporale, bedoeld om wegspringende stukjes van de grote hostie op te vangen wanneer de priester deze breekt om te nuttigen. De hostie is bij de consecratie veranderd in het Lichaam van Christus en het is natuurlijk ondenkbaar dat onderdeeljes daarvan via de schoonmaak bij het afval terechtkomen.

Het 'lichaamskleed' (Latijn: 'palla corporale') voorkomt dat. De dienstdoende priester veegt de hostiepartikels op de corporale netjes bij elkaar, doet ze in de kerk en drinkt ze met wat water op.

In deze coronatijd mogen gelovigen de hostie enkel op de hand ontvangen, maar als ze om hygiënische redenen deze niet willen aanraken, adviseren de bisschoppen om een eigen 'corporale' mee te nemen, bij voorkeur een schone (!) witte zakdoek, waar Christus' Lichaam op kan worden gelegd om deze vervolgens naar de mond te brengen. Er is dan sprake van een noodcorporale.

Pallaprivilege

Vroeger was het vaak een smeerboel in kerken. Van de heilige Norbertus (ca. 1080-1134), stichter van de Orde der Premonstratenzers, is bijvoorbeeld bekend dat er na de consecratie een spin in zijn kelk met miswijn viel. Hij dacht dat het beestje giftig was, maar dronk uit eerbied toch de wijn met de spin op. De heilige bleef ongedeerd en toen de plechtigheid voorbij was, kroop de spin door zijn neus naar buiten.

Om te voorkomen dat er iets in de kelk valt, is het gebruik ingevoerd om deze af te dekken met een vierkant stukje wit gesteven linnen of kartonnetje met linnen overtrek.

De bisschoppen hebben verordonneerd dat in de coronatijd alleen de dienstdoende priester deze 'palla' (Latijn voor 'mantel') mag 'bedienen' om besmetting te voorkomen.

Andere kerkelijke figuren die zich rond het altaar ophouden, mogen dit pallaprivilege onder geen enkele voorwaarde aantasten.

Purificeren

De bisschoppen hebben voor deze coronatijd bepaald dat iedere priester die meedoet met de consecratie, zelf zorgdraagt door het schoonmaken van de kelk en de schalen waar de grote en de kleine hosties op hebben gelegen.

“Elke concelebrant purificeert de eigen kelk en pateen/hostieschaal”, aldus de bisschoppen, die hiermee het begrip ‘purificeren’, gebruiken, afgeleid van de Latijnse ‘purificare’, ‘reinigen’. Dankzij de coronatijd wordt katholiek Nederland via de uitgevaardigde protocollen dus tevens bijgespijkerd qua traditioneel katholiek jargon.

Het begrip ‘purificeren’ heeft enkel betrekking op alles wat met Christus’ Lichaam en Bloed in aanraking is geweest. Het kerkelijk toilet wordt dus niet gepurificeerd.

Rochelreservering

Vanwege de stormloop op missen na het onder strikte voorwaarden toelaten van gelovigen, is er voor snipverkouden katholieken een reserveringssysteem opgezet, inmiddels al bekend als rochelreservering.

Gelovigen die een rauw en reutelend keelgeluid produceren vergezeld van het opgeven van fluimen, kunnen bij hun parochie in de toekomst een plekje in de kerkbanken opzij laten zetten om er gebruik van te maken wanneer hun gezondheidssituatie genormaliseerd is.

Smetaltaar

De bisschoppelijke protocollen voor publieke vieringen in de tijd van coronacrisis leiden ertoe dat priesters worden bevangen door de angst om op de Tafel des Heren door het virus te worden aangevallen.

Om te voorkomen dat ze aan een 'smetaltaar' de mis moeten opdragen, komen veel geestelijken ruim voor aanvang van de mis naar de kerk om het altaar te inspecteren. Wordt de minste of geringste verontreiniging geconstateerd, dan gaan ze dit meest belangrijke stuk kerkmeubilair hoogstpersoonlijk met schoonmaakmiddelen te lijf.

De Pauselijke Raad voor de Cultuur heeft inmiddels gewaarschuwd voor het gebruik van agressieve stoffen. Bleekmiddel en ammoniak zijn uit den boze. De voorkeur gaat uit naar allesreiniger of neutrale zeep.

Smetvreesprotocollen

De reacties in katholiek Nederland op de bisschoppelijke protocollen voor het houden van publieke vieringen in coronatijd lopen uiteen van opgetogen tot gelaten. Een veelgehoorde kritiek is dat de voorschriften bol staan van smetvrees. De aanduiding ‘smetvreesprotocollen’ is dan ook niet van de lucht.

Aartsconservatieve katholieke groeperingen met sterk nationalistische en extreemrechtse sympathieën doen er een schepje bovenop. Onder aanvoering van invloedrijke opruiende geestelijken organiseren ze clandestiene missen waar net gedaan wordt of er niets aan de hand is. Iedereen staat dicht op elkaar en de ontvangt de communie op de tong, wat de bisschoppen streng verboden hebben. Provocerend wordt het oude Nederlandse volkslied gezongen dat veelbetekenend begint met: “Wien Neêrlandsch bloed door d'aderen vloeit, van vreemde smetten vrij.” Naar verluidt worden deze subversieve acties gecoördineerd vanuit een geheimzinnige zeer behoudende katholieke stichting die strijdt tegen afbrokkeling van de Nederlandse cultuur en tradities.

Streamingdienst

Een rechtstreekse uitzending van een viering via internet wordt wel 'streamingdienst' of 'livestream' genoemd.

Een minder bekend gebruik is dat hosties draadloos met de snelheid van het licht kunnen worden 'gestreamd' naar katholieke gelovigen thuis.

Men neme dan een abonnement op deze streamingdienst zodat zij een hostie aangereikt krijgen via een gepersonaliseerde QR-code die via objectherkenning de geconsacreerde hostie geheel contactloos kan overbrengen.

Het Vaticaan is in gesprek met Netflix om eucharistievieringen als *marvel comic* aan te bieden. De werktitel van deze dienst is '666 is just a number'.

Aan de ontwikkeling van deze streamingdienst zijn dermate hoge kosten verbonden dat het niet te verwachten is dat deze virtuele realiteit snel ingang zal vinden.

Virgulazalving

Bij de toediening van het sacrament van de zieken, waarbij gezegende olie wordt aangebracht op het voorhoofd en de handen van de ontvanger, is volgens het bisschoppelijk coronaprotocol direct lichamelijk contact verboden. Er dient dan gebruik gemaakt te worden van een 'virgula', Latijn voor 'staafje', dat nadien goed te reinigen is. Clerici spreken al van 'virgulazalving' in plaats van 'ziekenzalving'.

Wanneer gekozen wordt voor een wattenstaafje, dan dient dit na gebruik te worden verbrand, aangezien de ziekenolie nooit als wegwerpmateriaal mag worden beschouwd.

Pikant in dit verband is dat 'virgula' ook wel vertaald wordt met 'kleine penis', verwijzend naar een leesteken in oude Latijnse geschriften, dat veel lijkt de huidige komma.

Vanwege te verwachten leveringsproblemen van Vaticaanse goedgekeurde virgula's, hebben volgens welingelichte bronnen geestelijken van de bisschoppen toestemming gekregen om zich te wenden tot plaatselijk seksshops, waar bepaalde hulpmiddelen verkrijgbaar zijn die veel overeenkomst vertonen met de kerkelijke zalvingsstaafjes.

Vormselverlet

De bisschoppen hebben verordonneerd dat kinderen rond hun twaalfde levensjaar vanwege de coronacrisis het vormsel een tijdlang niet kunnen ontvangen.

Katholieke kinderen die bezig waren zich hierop voor te bereiden, hebben met andere woorden ‘vormselverlet’ gekregen, vanwege een alles beheersende contactvrees.

Immers, bij de toediening van dit sacrament waarbij de doopbeloften worden hernieuwd, zit de bisschop of diens plaatsvervanger aan de kinderen: hij legt zijn hand op hun voorhoofd, zalft ze en geeft ze een lichte kaakslag, een middeleeuwse gewoonte die verwijst naar de vervolging waar ze omwille van hun geloof wel eens aan blootgesteld zouden kunnen worden.

Wijwatervrees

“Het sprenkelen van gewijd water door de priester over de gelovigen dient achterwege gelaten te worden. (...) Wijwaterbakjes dienen leeg te zijn. (...) De kist met de overledene wordt gezegend zonder besprenkeling.”

Drie verboden met betrekking tot het door Onze Lieve Heer via een geestelijke ingestraald water, dat wordt gebruikt voor het zegenen van mensen of objecten en waarmee ook gelovigen zichzelf kunnen zegenen bij de ingang van een kerk, waar meestal in de muur bakjes met wijwater te vinden zijn. Reden: ter voorkoming van besmetting.

Deze wijwatervrees heeft tot gevolg dat vieringen het moeten stellen zonder dit überkatholieke tot de verbeelding sprekend ritueel, vooral wanneer het leidt tot een plaatselijke regenbui met de wijwaterkwast.

Over de auteurs

Eric van den Berg is communicatieadviseur bij ISI Media. Hij schreef eerder onder meer de *Gids voor online communicatie in de kerk* (2017), *Alles over online kerkdiensten* (2020) en *Ervaringen met online kerkdiensten* (2020), verkrijgbaar via winkel.isimedia.nl.

Frank G. Bosman is cultuurtheoloog, werkzaam aan het Tilburg Cobbenhagen Center van de Universiteit van Tilburg. Hij verschijnt geregeld op radio en televisie om commentaar te geven op alles wat met religie en samenleving te maken heeft. Bezoek frankbosman.nl.

Peter van Zoest is theoloog en religiejournalist. Hij was 12,5 jaar eindredacteur en voorlichter van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland. Daarna startte hij een communicatiebureau voor religieuze en levensbeschouwelijke instellingen. Bezoek solideo.nl.